

Banc de Bones Pràctiques

**criteris per l'avaluació de les
Bones Pràctiques en cultura**

David Roselló i Cerezuela

Juliol de 2018

Taula de continguts

1	PRIMERA PART. EVOLUCIÓ I TENDÈNCIES	4
1.1	EVOLUCIÓ DE LES POLÍTIQUES	4
1.2	ON ENS TROBEM ACTUALMENT? ESTAT DE LA QÜESTIÓ I TENDÈNCIES DE FUTUR	10
1.3	EN SÍNTESE: ESTEM DAVANT UN NOU MODEL DE POLÍTIQUES CULTURALS?	16
2	SEGONA PART: CRITERIS ESPECÍFICS	18
2.1	NOVES RESPOSTES A NOUS REPTES DE LES POLÍTIQUES CULTURALS PÚBLIQUES A ESCALA LOCAL	18
2.1.1	Ampliant horitzons: la ciència com a nou sector de l'acció cultural	18
2.1.2	Ampliant els agents: els actors invisibles que estan sota radar	22
2.1.3	Ampliant els formats: l'era de les CO	24
2.1.4	Ampliant els espais: les fàbriques de creació	27
2.1.5	Ampliant els públics: millorem l'accés de la societat a la cultura	29
2.1.6	Ampliant els impactes: la cultura com a factor de cohesió social	34
2.2	RESUM EXECUTIU	37
3	BIBLIOGRAFIA	39
4	ANNEX: EQUIPAMENTS I PROGRAMES DE DIVULGACIÓ DE LA CULTURA CIENTÍFICA I TECNOLÒGICA	40
4.1	INICIATIVES AMB MÉS O MENYS GRAU DE PARTICIPACIÓ DE LES ADMINISTRACIONS LOCALS	40
4.2	INICIATIVES IMPULSADES PER ALTRES AGENTS	43

1 PRIMERA PART. EVOLUCIÓ I TENDÈNCIES

1.1 Evolució de les polítiques

Les polítiques culturals tenen ja una trajectòria consolidada en la seva aplicació a l'escala local. Tot i que el fet cultural, substancial a l'ésser humà, és tan antic com l'existència d'aquest sobre la Terra, la seva traducció en polítiques públiques té amb prou feines 60 anys d'existència a escala mundial i molt menys a casa nostra, des de la represa democràtica, ara fa prop de 40 anys.

Algunes xifres ens ajuden a entendre aquesta realitat i situar-nos en el context d'un sector, avui en dia molt jove encara, amb tot el que això comporta:

- ✓ El 1959 es crea, a França, el primer ministeri de cultura d'un govern central, de la mà del ministre André Malraux.
- ✓ El 1979, arrel de les primeres eleccions locals de la represa democràtica, es creen les primeres regidories de cultura als ajuntaments catalans després de la dictadura.
- ✓ El 1980 es crea el departament de cultura de la Generalitat de Catalunya a iniciativa de CiU. S'ha mantingut sempre, amb els diferents canvis de govern.
- ✓ El 1982 es crea el primer ministeri de cultura a l'estat espanyol, a iniciativa del PSOE. Aquest ministeri s'ha mantingut quan ha governat el PSOE i s'ha fusionat amb Educació quan ha governat el PP.
- ✓ El 1984 es duu a terme la primera gran trobada d'agents culturals, Interacció, organitzada per l'Àrea de Cultura de la Diputació de Barcelona.
- ✓ El 1985 es duu a terme el primer curs de gestió cultural a l'estat espanyol, a iniciativa del recent creat Centre d'Estudis i Recursos Culturals de la Diputació de Barcelona.
- ✓ El 1991 surt la primera promoció de gestors culturals professionals universitaris (Màster en Gestió Cultural) sota l'impuls del Centre d'Estudis i Recursos Culturals de la Diputació de Barcelona i de la Universitat de Barcelona.

- ✓ El 1993 es crea la primera associació de professionals de la gestió cultural de Catalunya, inicialment com a resultat d'aquest primer màster en gestió cultural universitari.
- ✓ El 1994 la Diputació de Barcelona reprèn la convocatòria de les jornades Interacció, ara de forma pràcticament biennal fins a l'actualitat. Durant molt anys han representat el principal espai de trobada, reflexió i debat dels agents culturals locals, amb un impacte que ha anat més enllà del marc provincial.
- ✓ El 2009 es crea el Consell Nacional de la Cultura i de les Arts (CONCA) amb l'objectiu de renovar les polítiques culturals, millorar, ampliar i estabilitzar el suport a la creació. Tot i que el seu àmbit de treball és el nacional, els resultats dels seus múltiples estudis, anàlisis i avaluacions també beneficien els ajuntaments.
- ✓ El 2011 l'Associació de Professionals de la Gestió Cultural de Catalunya aprova la primera Guia de bones pràctiques de la gestió cultural.

Des del 2011 fins a l'actualitat no apareixen grans canvis en els aspectes institucionals. El 2018 es mantenen el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, el Ministeri de Cultura del govern espanyol, les àrees de cultura de les diputacions provincials, les regidories de cultura municipals, el CONCA i els seus estudis i publicacions, l'Associació de Professionals de la Gestió Cultural de Catalunya i la Guia de bones pràctiques, les jornades Interacció i els estudis, una desena de cursos universitaris, tant presencials com *online*, de gestió cultural com a tal o relacionada amb altres sectors (patrimoni, arts, turisme, cooperació, etc.).

Aquesta certa maduresa de les polítiques culturals públiques (fa prop de 40 anys que existeixen regidories de cultura als ajuntaments) fa que ens trobem davant d'un sector que comença a tenir un cert grau de consolidació, però, comparat amb qualsevol altre sector de la vida social, econòmica i professional, el cultural es troba encara a molta distància dels demés.

Així, es pot observar una evolució en la trajectòria de les polítiques culturals públiques a escala local. A grans trets es diferencien 5 grans etapes i una mirada sobre l'actualitat:

a) Transició democràtica i esclat de la democràcia

Després de la dura repressió ciutadana, social, política i cultural que va patir la nostra societat, les primeres polítiques democràtiques es varen fixar com a objectiu “guanyar el carrer”, tot recuperant un espai que el franquisme havia prohibit. Aquestes primeres actuacions es varen centrar, sobretot, en l'activisme social i cultural, el protagonisme dels col·lectius culturals, l'ocupació de l'espai públic, els actes al carrer i a les places, el paper de la festa com a detonant d'una efervescència fruit de l'esclat democràtic, etc.

Va ser una època amb molta activitat de difusió (concerts, obres de teatre, festes, etc.) amb una aposta per la descentralització territorial, mirant més el curt termini del moment, basada en el contingut social i reivindicatiu de la cultura, en els artistes i entitats que havien lluitat contra la intolerància de l'època anterior, en els processos més que en els resultats, etc.

En aquesta etapa es prioritzen les polítiques de joventut, fins al punt que molts ajuntament tenen un Pla Jove, un casal de joves i un Centre d'Informació Juvenil abans que qualsevol altra espai de planificació i intervenció purament cultural. Els referents de l'època eren els plans joves que feien les ciutats italianes (Progetto Giovani).

Pel que fa als espais, es creen equipaments polivalents, vàlids per a desenvolupar les polítiques socioculturals, però també les de joventut, dona, serveis socials, participació, etc. És l'època dels centres cívics, casals o centres de cultura i altres, però sempre amb la plurifuncionalitat com a estandard. La referència en aquest cas són les cases de cultura i de joves franceses (Maison des Jeunes et de la Culture).

A nivell de professionals, els ajuntaments aposten pels animadors socioculturals (el terme gestió cultural encara no havia aparegut en escena), les entitats de gestió sense afany de lucre, els programes adreçats a joves, les activitats participatives i populars (tallers, cicle festiu, actuacions i altres), el treball en grup, etc.

b) Consolidació de les polítiques culturals

Després de la primera època d'esclat cultural, va venir un replegament cap a polítiques més efectistes i menys impulsives. Es buscava construir una política cultural que anés més enllà de la festa i els col·lectius socials. En aquesta etapa es dóna més èmfasi al paper de l'artista, a la creació, als espais necessaris per al desenvolupament de la cultura, a la formació i professionalitat dels agents culturals, la internacionalització de la

cultura, als resultats per sobre dels processos, etc. Hi ha una mirada cap al treball a llarg termini.

És l'època en que els poders públics creen més equipaments especialitzats que mai, es deixa de banda la polivalència, es potencien els centres culturals centrats en el teatre (teatres/auditoris), les arts visuals (sales d'exposició o espais d'art) o el patrimoni (museus, espais de memòria i altres). Els ajuntaments passen per una època de bonança pressupostària que els permet invertir en aquests espais culturals i altres (esportius, socials, escolars, etc.).

S'abandonen gran part de les polítiques preferents de joventut o de centres cívics polivalents per centrar-se en la construcció de teatres/auditori o en els festivals de tot tipus que han envaït la geografia catalana. Aquests han estat mostres que han apostat per la qualitat de l'oferta artística per sobre de la quantitat i l'activisme de l'etapa anterior.

Paral·lelament s'incrementen les inquietuds cap a l'eficiència dels programes públics per sobre de la simple eficàcia, el rendiment econòmic per damunt de l'impacte social, l'increment dels hàbits de consum formals per sobre dels de la pràctica amateur o la repercussió exterior dels grans esdeveniments per davant del treball més discret i quotidià dels petits programes culturals. És l'època en que l'economia de la cultura imposa paràmetres de gestió més basats en la professionalització, una certa visió mercantil i productiva de la cultura, una orientació dels públics com a clients o consumidors, una major exigència en l'administració dels recursos, etc.

c) Una mirada cap a les polítiques culturals locals

En una tercera etapa, quan molts dels equipaments ja estan construïts i aquests ja no representen una necessitat urgent, els municipis posen la seva mirada cap al contingut dels programes culturals i centren gran part de les seves finalitats cap a una visió de la cultura centrada en la proximitat, amb un retorn o interès especial pel que comporta els agents socials que actuen sobre el territori, pels petits programes que arriben més directament a la gent, per la participació com a fenomen polític, per la importància de la cultura com a factor de cohesió social, etc.

En aquesta època apareixen els equipaments on més es poden aplicar les polítiques de proximitat com són les biblioteques, els gèneres o sectors minoritaris fins ara com la poesia, el circ o altres sectors emergents, els espais fronterers entre cultura i altres àrees d'intervenció, en els programes educatius, etc.

És rellevant d'aquesta època l'aprovació de l'Agenda 21 de la Cultura (9 de maig de 2004 a Barcelona) a la que s'adhereixen un gran nombre d'autoritats locals del món

sencer. També sorgeix amb força l'elaboració de plans estratègics de cultura com a instrument de planificació, un aspecte que l'Àrea de Cultura de la Diputació de Barcelona ha impulsat de manera molt destacada i a la que el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya s'hi va afegir més tard amb el Pla d'Equipaments Culturals de Catalunya.

d) La crisi general afecta greument la cultura

A partir de la segona dècada del segle XXI, la crisi econòmica sorgida un parell d'anys abans fa que hi hagi un replegament de les polítiques culturals. Les dràstiques retallades pressupostàries de les administracions públiques i, de retruc, de les iniciatives privades, afecten greument la viabilitat dels plans, programes, serveis, projectes i equipaments culturals arreu de Catalunya i en totes les seves escales territorials: des de la Generalitat als ajuntaments. Un dels efectes qualitius de les retallades (els quantitius són obvis en la reducció d'espais, activitats i personal) va ser un cert retorn, val a dir més forçat per les circumstàncies que decididament voluntari, de la implicació del teixit associatiu en la vida cultural dels municipis. Els ajuntaments, mancats de recursos econòmics, han buscat en les associacions uns agents capaços de generar i gestionar propostes culturals amb pocs recursos. Les entitats han resistit millor la crisi, compensant la baixada dels seus ingressos (propis o subvencions) amb la força voluntària de la gent, la il·lusió i la consciència d'haver d'intervenir en aquesta societat.

En aquesta fase, com és fàcil imaginar, no es creen nous equipaments ni nous programes. Al contrari, se'n retallen i tanquen.

e) Una nova mirada sobre les polítiques culturals locals

En aquest context de crisi econòmica s'hi superposa una nova manera de fer política cultural sorgida, no dels partits tradicionals, sinó de moviments ciutadans sorgits, en part, dels moviments de revolta arrel del 15M. Tot i ser molt recent, hi ha coses que han canviat amb el que ja podríem anar definint com a nou model: es prioritzen de nou el treball als barris de les ciutats, les actuacions de territori o de proximitat, l'atenció a col·lectius més desafavorits, la cultura més social, etc. Val a dir, per tant, que la cultura, entesa des de la seva vessant més artística i professional, perd certa importància. Es busca més el bé comú que l'excel·lència artística. En el fons es tracta d'un canvi generacional que no s'identifica tant amb l'herència de la transició democràtica i que ja no es mou tant en els eixos existents: social (esquerra-dreta) o nacional (independentisme-unionisme). Per canviar, altera també les formes de funcionament: la participació ciutadana, l'acció comunitària i els sistemes assemblearis passen a ser prioritaris sobre les formes tradicionals més institucionalitzades i piramidals.

Entre la crisi econòmica i les noves visions més basades en les persones que en els actors culturals convencionals, la construcció o ampliació de nous equipaments deixa de ser una prioritat. Hi ha una sensació generalitzada de que la xarxa d'espais culturals està força afermada i que el que cal és omplir-la de contingut, posar-la a l'abast de la societat i incrementar els nous públics. Dit altrament, qui no va construir els equipaments culturals en els eu moment, ara fa tard per pensar-hi. Ja no hi ha ni els recursos ni la pressió del sector cultural per a fer gaire de nous.

f) La represa?

Costa d'avançar esdeveniments, però fa la sensació de que, poc a poc, anem sortint de la crisi econòmica del 2008 i que els pressupostos tornen a incrementar-se lleugerament, sense arribar en la majoria dels casos a les xifres anteriors a la crisi, però donant més opcions a les polítiques, els programes i els equipaments culturals. És prematur avançar esdeveniments, però ara caldrà preguntar-se si a mida que els recursos augmentin cal tornar a les polítiques anteriors a la crisi o bé cal aprofundir en els nous models més socials i col·laboratius de les polítiques culturals? unes primeres observacions puntuals indiquen que fins i tot els partits convencionals o tradicionals en quan a política cultural estan incorporant elements de les noves polítiques més comunitàries i es torna a parlar més de participació ciutadana, apoderament, dimensió social de la cultura, etc.

Val a dir, però, que l'evolució de les polítiques culturals a escala local no ha seguit un patró sempre lineal i uniforme. Cada ajuntament ha avançat més o menys segons el paper prioritari que li ha atorgat a la cultura, als recursos esmerçats, a la visió política de saber mirar endavant, a la capacitat tècnica de saber plantejar nous programes i projectes i a l'existència d'una demanda de la societat que porti a intervenir amb més intensitat i convenciment en el camp cultural. Allà on els ajuntaments no han estat capaços d'arribar per ells mateixos, les diputacions, unes més que d'altres, o la Generalitat, han pogut jugar un paper d'estímul cap a nous reptes i maneres d'obrar dels municipis.

El resultat és que, 40 anys després de la represa democràtica, hi ha ajuntaments que han desenvolupat una trajectòria rica, diversa i efectiva en els seus plantejaments culturals, i altres que es troben en una situació francament deficitària en polítiques, accions, recursos i, per tant, resultats. En no existir uns estàndards culturals a aplicar (excepte en biblioteques i poc més) cada ajuntament ha anat fent el seu camí.

També cal dir que aquestes trajectòries han anat oscil·lant al llarg dels anys, les circumstàncies generals i dels mandats electorals: pràcticament tothom ha tingut èpoques millors i d'altres pitjors.

Les bones pràctiques són un reflex d'aquest esforç i capacitat dels ajuntaments d'apostar per la cultura en tots els seus sentits: valors, conceptes, gestió, aplicacions tecnològiques, etc.

1.2 On ens trobem actualment? Estat de la qüestió i tendències de futur

Sempre és més fàcil analitzar el passat que preveure el futur, però l'exigència d'unes polítiques culturals locals que donin resposta a les necessitats futures de la societat catalana ens obliga a fer un esforç de perspectiva i detectar els nous reptes als quals caldrà saber fer front. Aquests poden ser alguns dels paràmetres a tenir en compte, sempre a escala local:

a) Un rejuveniment de l'estament polític en matèria cultural

En aquests moments hi ha la sensació que els vells models que varen donar consistència a les polítiques culturals estan exhaurits i que cal trobar noves respostes als nous reptes. En els darrers anys s'ha viscut un canvi generacional important en l'estament polític amb noves visions de com s'ha de gestionar la cultura a casa nostra. Aquestes noves apostes polítiques es centren en propostes més efectistes en el curt termini, amb una voluntat d'arribar més a prop de la ciutadania, de conviure amb altres polítiques de serveis a la persona i de recuperar el caràcter directe de la intervenció pública, entre altres paràmetres. Val a dir que aquestes renovades generacions dels representants públics tenen un major discurs polític des del punt de vista institucional per sobre d'un enfocament més conceptual i intel·lectual dels representants de les primeres dècades. A diferència d'aquests, els nous càrrecs electes solen tenir un vincle personal més feble amb la cultura que els seus antecessors.

b) Una consolidació dels estaments tècnics

En canvi, durant aquests prop de 40 anys de trajectòria institucional, molts dels càrrecs tècnics que varen començar estan arribant a una edat força madura, trobant-nos fins i tot amb les primeres jubilacions de tècnics de cultura. Es tracta de professionals que destaquen per la seva consolidació i experiència acumulada. Són persones que han vist passar càrrecs electes de tots els colors polítics, polítiques culturals de tot tipus, programes que comencen i acaben, maneres de fer diverses, etc. i poden haver anat perdent, amb el temps, la convicció i la il·lusió de la primera època.

Aquest contrast entre polítics molt joves i amb poca experiència en la cultura i tècnics d'edat ja madura i amb una llarga experiència professional en la mateixa institució municipal causa, en alguns casos, desajustos generacionals, funcionals i professionals.

c) La cohesió social com a objectiu d'una política cultural

Segueix la voluntat de fer de la cohesió social una de les principals responsabilitats que la cultura rep de la ciutadania. La creixent diversitat cultural de la nostra societat, la riquesa que això pot crear però també les dificultats de gestionar-la, fan que s'esperí de la cultura, a l'igual que d'altres sectors professionals, una aportació per millorar l'encaix de la diferència i a potenciar els resultats positius de la convivència. En aquest sentit, alguns serveis, programes i equipaments culturals estan més cridats que d'altres. Estarem especialment atents a la feina que es desenvolupa en la nova visió del cycle festiu, el paper de la memòria o les biblioteques, per citar només alguns exemples.

d) L'impuls a la creació

És un tema que els ajuntaments segueixen portant de manera deficitària malgrat els esforços que s'han fet. La promoció de la creació a escala local acostuma a sobrepassar les possibilitats i els recursos dels municipis, sobretot els petits i mitjans. Aquesta funció queda, sovint, en mans de la Generalitat, els seus programes d'ajuts econòmics, els seus centres de producció o els esforços per promoure a escala nacional i internacional, les figures més destacades de la creació catalana que comencen, per definició, despuntant sempre a l'escala local. També els ajuntaments grans tenen iniciatives de suport a la creació, cosa que als mitjans i, sobretot, els petits ja costa més de veure. En aquest aspecte caldrà fer un seguiment dels espais a disposició dels artistes de tota mena, als premis i subvencions o a l'empenta que es dona a aquests creadors incipients. Seria trist, i un fracàs de tota la societat, que el talent morís massa jove o que es veiés forçat a marxar per manca de capacitat d'expressar-se.

e) El patrimoni, un sector marginat a l'escala local

Arrel de la crisi econòmica, un dels sectors que més ha patit els seus efectes a escala local ha sigut el del patrimoni, necessitat sovint de fortes inversions per ser efectiu. Les despeses en adquisicions, conservació, restauració, publicacions, activitats de difusió, etc. no solen donar rèdits immediats ni grans titulars als mitjans i no sempre són vistes com essencials i s'han deixat per a quan hi hagi més recursos. L'acció dels museus ha quedat circumscrita a la mínima expressió: l'exposició permanent, alguna ocasional exposició temporal que s'estira en el temps i les visites organitzades, bàsicament escolars. Els pressupostos pels museus, les seves exposicions, les visites guiades, les

activitats de tota mena, els itineraris, les publicacions, entre d'altres, han fet que el sector se'n ressentís. Sense parlar de les accions de restauració, rehabilitació o adquisició que, en molts casos han caigut pràcticament a zero a escala local.

Només s'han salvat d'aquesta davallada aquells municipis i espais considerats d'atracció turística. Els ajuntaments han invertit en patrimoni (centres d'interpretació i similars sobretot, tot i que també renovacions museogràfiques o itineraris) quan han calculat que això podia comportar un retorn en visitants que animaven l'economia local.

f) La recuperació dels joves com a públic de la cultura

Després d'una època d'un cert abandonament d'aquesta franja d'edat per part de les polítiques públiques (l'època gloriosa de les polítiques de joves es centra al voltant dels anys 80 del segle passat), els ajuntaments tornen a veure la necessitat d'adreçar-se a aquest col·lectiu de públic que, massa sovint se'ls escapa. Es dona, però, una gran diferència. Als anys 80 els joves eren el gran motor de l'efervescència de les institucions i semblava més que aquestes seguien els impulsos, les demandes i les propostes d'aquesta franja d'edat. Ara, en canvi, es constata un gran divorci entre les institucions, fins i tot les locals, i la joventut i són els ajuntaments, comandats per gent més gran i amb programes per a un públic majoritàriament madur, els qui fan tots els esforços per recuperar el públic jove, més motivat per l'oferta lúdica que li arriba a través de les tecnologies de la informació i la comunicació que en les propostes que li fa el seu ajuntament. Caldria valorar especialment aquelles iniciatives municipals que reforcin l'aflorament d'un nou protagonisme en la vida social i cultural dels pobles i ciutats de Catalunya així com les que utilitzin llenguatges i recursos tecnològics més propers a la joventut. Cal partir de la premissa que aquest nou acostament a la gent més jove (pot incloure també l'etapa adolescent) ha de buscar la implicació activa i no només el format, més passiu, del consum cultural.

g) El públic familiar, el gran desitjat

Sempre hi ha estat, però darrerament és un dels públics més treballats. Per una banda hi ha motius clarament pedagògics donat que es considera que el públic en edats infantils d'avui és el públic jove i adult del demà.

Per altra, també hi ha factors pràctics: es tracta d'un públic molt fidel i segur tant en el format escolar com en el familiar, agraït amb les propostes, globalment conformista en els formats i amb unes activitats que solen tenir uns costos baixos.

Tot plegat fa que sigui un públic "fàcil" i segur a l'hora de programar.

Però el nivell d'exigència de les mares i pares està canviant. Amb una formació artística i patrimonial més consolidada, busquen propostes culturals més exigents, innovadores i participatives pels infants.

h) Per extensió, els nous públics

S'ha constatat que els públics habituals ja havien arribat al seu sostre i que s'havia esgotat la capacitat d'incrementar-los, tant en xifres quantitatives com en diversitat. La conclusió és que les ofertes actuals atreïen un nombre limitat i relativament modest de ciutadanes i ciutadans.

Les institucions públiques han fet un esforç important en atraure nous públics, no només per una simple qüestió de xifres ("com més gent, millor") sinó perquè la cultura adquireix aquesta funció de cohesionar la societat, incorporant als circuits establerts aquells públics que fins aleshores no havien participat de la vida cultural ciutadana. Es tracta, a part dels públics ja esmentats, infantil i jove, d'arribar també a la nova ciutadania arribada a casa nostra o a col·lectius molt específics (presons, hospitals...).

i) La necessària renovació del teixit associatiu cultural

Aquests 40 anys de democràcia també han fet canviar la funció social, la presència, la representativitat, el reconeixement i la dinàmica del moviment associatiu, el cultural en particular. Potser no és aquest l'espai per aprofundir en aquesta evolució, però sí el de veure quina nova relació s'estableix entre associacions i ajuntaments. D'una gran complicitat conceptual i, sovint, política i fins i tot personal, s'ha passat tant a un desconeixement mutu com a la construcció de ponts de diàleg i de treball en comú en base a propostes concretes de treball. El nou concepte d'entitat ja no es basa en les grans institucions estables, formals i representatives de la societat sinó, la majoria de les vegades, en agrupacions petites i tal vegada efímeres, que fan aflorar interessos i motivacions més personals. Això fa replantejar als ajuntaments els vincles de relació i de cooperació que cal establir. Val la pena estudiar els nous mètodes de relació entre ambdós agents, els tractes de col·laboració, els acords, el seguiment dels resultats d'aquesta cooperació, etc.

j) La participació com a instrument de diàleg

Potser fruit d'alguns elements suara esmentats, també hi ha una recuperació de la voluntat d'enfortir la participació ciutadana en la vida social i cultural dels municipis. Diferents declaracions i persones expertes han defensat aquesta nova visió del paper

d'uns i altres en la governança a escala local. Aquí es pot dir el mateix que en els paràgrafs anteriors. Si bé la participació va ser un element que fins i tot va desbordar la iniciativa pública dels anys 80, ara són els ajuntaments els qui fan grans esforços per aconseguir una mínima implicació de la societat actual, convertida en una massa molt més passiva, consumista i expectant de serveis públics que no pas activa i propositiva. Els consistoris han avançat i madurat molt i la societat ha refrenat i els ha delegat la seva capacitat d'incidir en els afers públics. Val a dir que, avui en dia, es busca definir un model de participació molt parametrizat i canalitzat en òrgans estables i formalment representatius, en reglaments que sovint encotillen la participació i en dinàmiques empobridores en les que ajuntaments i òrgans de participació s'abandonen a una certa paràlisi a partir de la qual no queda gens clar quina és la funció i utilitat d'aquests espais compartits.

k) La necessitat de planificar, l'Agenda 21 de la Cultura com a horitzó

El treball en el sector cultural s'ha professionalitzat i tecnificat enormement. S'han incorporat nous instruments de treball, sovint manllevats d'altres disciplines i sectors laborals, i s'han aplicat, amb més rigor, criteris, protocols i hàbits. Un d'aquests és la planificació de les polítiques culturals, el disseny dels projectes i el plantejament de la seva avaluació. Els ajuntaments estan, des de 1995, però sobretot des de l'any 2000, realitzant processos formals de disseny de plans estratègics de cultura, plans d'equipaments culturals i altres instruments de planificació. La Diputació de Barcelona i, en el seu moment, la Generalitat de Catalunya han estat, moltes vegades, impulsors d'aquests processos. Avui en dia pràcticament tots els ajuntaments grans i mitjans, i bastants de petits, tenen un pla estratègic de cultura o pla d'acció cultural, tot i que molts d'ells haurien de renovar-los i actualitzar-los.

Recentment, hi ha algun ajuntament que ha començat a dissenyar la implementació dels compromisos i accions de l'Agenda 21 de la cultura, document guia per a les polítiques culturals sostenibles que promou, des de la seva aprovació mundial a Barcelona el maig de 2004 la Comissió de Cultura de CGLU, Ciutats i Governos Locals Units.

l) Noves formes d'organitzar-se

Fruit d'aquests exercicis de replantejament de les polítiques i els projectes però també d'una necessitat evident d'agilitzar el funcionament de les institucions culturals, fa un parell de dècades varen sorgir un nombre significatiu de noves propostes organitzatives

en el si de les organitzacions. Dins un concepte general d'organisme autònom descentralitzat, es varen crear instituts de cultura, fundacions municipals, empreses públiques, consorcis i altres sempre amb l'objectiu de fer, a nivell intern, la gestió cultural més àgil en els seus procediments.

Amb el temps i la crisi, aquesta tendència s'ha frenat i fins i tot revertit, degut a les retallades pressupostàries, per no haver vist sempre resultats satisfactoris o per un cert moviment re-municipalitzador.

m) Més transparència en les polítiques i els processos

D'acord amb les creixents exigències de la societat, les institucions públiques han abraçat formes estructuralment més transparents de treballar. Així els portals de transparència donen molta informació sobre el consistori, el seu funcionament, els seus pressupostos, els seus càrrecs, les seves retribucions, etc. que fins fa poc quedaven ocults en la opacitat administrativa.

Val a dir també, que aquesta tendència a la transparència a produït també efectes no desitjats quan a sobrecarregat, encara més, els procediments administratius per a les convocatòries, encàrrecs, contractes, etc. en un sector, el cultural, que sovint demanada més agilitat en les dinàmiques institucionals. Caldrà buscar un millor equilibri entre la correcció en el fons i les formes i la necessària agilitat administrativa.

n) La gestió delegada dels projectes públics

És un procés que no pararà de créixer: els ajuntaments tendiran a delegar la gestió d'una part dels seus serveis, programes, projectes i equipaments en agents socials, ja siguin aquestes associacions del voluntariat ciutadà o empreses, sovint de mida petita o mitjana, de l'economia dels serveis culturals. Un bon ús de la gestió delegada o externalitzada aporta avantatges als ajuntaments agilitzant el treball, abaratint costos innecessaris o revertint sobre la societat una part dels esforços pressupostaris que es realitzen en el camp cultural. Un mal ús de la gestió delegada, però, aporta tots els mals, tant de la gestió privada com de la pública, sense incorporar-hi cap de llurs avantatges.

Val a dir que la dificultat d'incrementar els equips de professionals propis ha fet que es desviïn les dinàmiques de treball cap a sistemes de contractació externa. Tant de bo aquesta es mantingui amb totes les seves virtuts i no sigui vista només com una oportunitat puntual de contractar o un sistema de comptar amb nous treballadors sense tenir-hi gaires compromisos.

o) I tot això en un escenari continuat de crisi de recursos

Portem anys amb una contenció general en la despesa municipal. Un dels sectors que n'ha sortit més perjudicat és la cultura per la consideració, errònia, que sovint se'n té, com a sector no essencial de les polítiques públiques locals. Aquesta retallada d'esforços econòmics ha comportat un empobriment de les propostes i, per tant, de les pràctiques culturals. De manera general i amb excepcions, s'ha disminuït les despeses de personal, de programació, de suport a les entitats, de construcció i manteniment d'equipaments culturals, de comunicació, d'investigació, de conservació i rehabilitació del patrimoni, etc.

Actualment, 2018, sembla ser que estan augmentant molt lleugerament els pressupostos destinats a la cultura i això permet albirar una certa recuperació de l'activitat, tot i que s'està encara lluny dels nivells pressupostaris i d'activitat previs a la crisi.

De com es plantegi i enfoqui aquesta represa, dependrà la nova orientació i la força que agafi la cultura a cada ajuntament.

1.3 En síntesi: estem davant un nou model de polítiques culturals?

Potser és massa prematur per tenir la perspectiva suficient que requereix identificar un canvi de tendència prou consolidat i no només fruit d'una situació conjuntural o moda passatgera.

Però sí que es pot afirmar que alguns dels elements que identifiquen una manera de fer que han aportat la renovació política i generacional esmentada anteriorment han vingut per quedar-se.

Alguns dels aspectes poden semblar simples reconversions de mirades dels anys 80, però en part oblidades posteriorment i d'altres són novetats associades a una nova manera de concebre la societat i, per tant, el seu model cultural.

Com ja s'ha dit, aquesta nova etapa de les polítiques culturals es distingeix per la mirada microterritorial, la proximitat, la centralitat de les perifèries, l'aflorament de nous llenguatges socials i artístics, la rellevància de la igualtat, el gènere, el medi ambient, la sostenibilitat, la justícia social, etc., la mirada des de i sobre la vulnerabilitat, els vincles entre cultura i entorn social, la recuperació de l'acció pública, etc.

Finalment, els canvis esdevinguts no ho són només per l'arribada de nous interlocutors polítics i culturals. Els partits i les institucions ja existents també han anat incorporant algunes de les noves tendències en la seva manera de fer. Ara escolten més les

associacions i els col·lectius informals, arriben més als barris, són més sensibles a temes de gènere o sostenibilitat, veuen la cultura de manera més àmplia, etc.

Potser el valor dels nous agents no és només haver aportat una manera diferent de fer, sinó, sobretot, aconseguir que els agents establerts incorporin també alguns d'aquests nous valors i mètodes socials d'intervenció.

2 SEGONA PART: CRITERIS ESPECÍFICS

2.1 Noves respostes a nous reptes de les polítiques culturals públiques a escala local

Són moltes les noves les respostes que estan donant les polítiques culturals als reptes plantejats. Aquí es presenten les principals, les més actuals i les que es centren més en el sector cultural. No s'aborden, per tant, algunes tendències o respostes de caràcter més transversal i, per tant, comuns o compartides amb les altres esferes de la intervenció pública.

2.1.1 Ampliant horitzons: la ciència com a nou sector de l'acció cultural

Tradicionalment el camp d'acció de les polítiques i la gestió cultural es circumscribia, sobretot, al patrimoni, a totes les arts (escèniques, visuals, audiovisuals, música, literatura, ...) i a la cultura tradicional i popular. Posteriorment s'hi varen afegir els aspectes més creatius i artístics d'alguns sectors emergents com els mitjans de comunicació, l'urbanisme, la moda, els videojocs, la gastronomia, per citar-ne alguns, però també el desenvolupament, la cooperació internacional i altres.

Recentment hi ha una tendència a ampliar els horitzons de la cultura, destacant la cultura científico-tècnica com a nou sector d'intervenció de les polítiques culturals¹. Es tracta de veure la ciència, no només com un conjunt de coneixements tècnics sovint aliens a la comprensió del conjunt de la societat sinó com una forma d'entendre i viure allò que ens envolta. Els projectes i activitats de divulgació científica es caracteritzen per un alt grau de col·laboració entre múltiples actors (administracions locals, autonòmiques i estatals, universitats, centres de recerca, fundacions, etc.). Els enormes reptes socials, econòmics i mediambientals actuals demanen una ciutadania ben informada, participativa i implicada. Els ràpids avenços científics (noves tècniques genètiques, clonació,...) i tecnològics (big data, intel·ligència artificial, ...) dels últims anys, així com la gran amenaça que suposa el canvi climàtic per al futur del planeta, obliguen a plantejar debats i reflexions ètiques per poder establir límits i prioritats o fer replantejaments globals.

¹ En un sentit més ampli podria ser la divulgació del coneixement i el pensament contemporanis.

Paral·lelament apareixen iniciatives per a una major implicació de la ciutadania en la recerca i el debat científic (associacions de científics que volen acostar la ciència a la societat, projectes cooperatius de ciència ciutadana, etc.)

Per situar-ho en el terreny, un centre cultural pot fer una exposició, un cicle de cinema o de conferències amb l'objectiu de difondre la ciència en un sentit ampli: les ciències ambientals, les de la salut o l'economia per citar algunes línies de treball. També es pot llançar un projecte en el qual la ciutadania és invitada a participar activament d'un treball científic de dimensions comunitàries. És la dimensió social de la ciència o la ciència col·laborativa. Hi ha un altre camp de confluència entre cultura i ciència en l'àmbit de la creació: obra artística i forma científica s'han combinat de manera creativa. S'ha vist que els llenguatges artístics poden ajudar a explicar la ciència a la societat.

Les propostes que s'han dut a terme són múltiples, però sempre encaminades a combinar la tasca divulgativa de la cultura i el contingut científic i tecnològic. Un punt de partida històric van ser els museus científics (des dels tradicionals zoològics, museus de zoologia, geologia, Institut i Jardí Botànic als actuals museus de Ciències Naturals de Barcelona i de Granollers, el de matemàtiques de Cornellà, etc.). Moltes institucions considerades culturals han tingut sovint una secció científica (Ateneu Barcelonès, Institut d'Estudis Catalans, etc.). L'any 2006, el Pla Estratègic de Cultura de Barcelona en el seu Programa Estructurant 5, "Barcelona i ciència" declara²: "Programa per apropar la cultura científica a tota la ciutat i per accentuar, per la via dels projectes i programes impulsats des de les institucions públiques, la visió de la ciència com a part indissociable de la definició de cultura, juntament amb les arts i les humanitats.

Barcelona ciència es proposa millorar la contribució de la cultura científica a la promoció d'una ciutadania més activa i crítica, consolidar la imatge pública de la recerca i la innovació com a activitats generadores de desenvolupament, propiciant noves vocacions científiques, i projectar internacionalment Barcelona com a ciutat de ciència."

Posteriorment altres municipis han anat desenvolupant programes sobre ciència i tecnologia plantejats des de l'àmbit cultural.

Un dels impulsos més recents a aquesta nova visió dels sectors culturals l'aporta la convocatòria d'Interacció 2017, jornades biennals de reflexió, pensament, debat i intercanvi sobre les polítiques culturals que organitza la Diputació de Barcelona des de

² Pla Estratègic de Cultura de Barcelona. Ajuntament de Barcelona. 2006 (pàgina 72)

1984. En l'última edició de 2017 el tema central va ser "Ciència i cultura: restablím la connexió".

La prioritat de les polítiques culturals públiques en relació a la ciència és normalitzar la seva incorporació en els programes de difusió que es presenten a la ciutadania al costat dels altres sectors més habituals.

Algunes respostes de les administracions públiques, bàsicament la local, s'han centrat en desenvolupar espais o activitats al voltant de la divulgació de la ciència i la tecnologia:

- ✓ S'amplien els centres culturals de tot tipus que programen activitats sobre la ciència i la tècnica en qualsevol format: exposicions, conferències, projectes d'acció ciutadana, publicacions, etc. (CCCB, programa Bibliolab de la Xarxa de Biblioteques de la Diputació de Barcelona, programes 'Temps de Matemàtiques' i 'Temps de Minerals i Roques' a la Biblioteca Ateneu Les Bases de Manresa, Pessics de Ciència al Centre Cultural Sant Josep de L'Hospitalet de Llobregat, etc.).
- ✓ Es crea una nova tipologia d'equipaments destinats a promoure la ciència i la tècnica, des d'un vessant divulgador, sensibilitzador, investigador, lúdic, constructiu, social, etc., amb programes que busquen promoure la innovació tecnològica però també social, destinats al públic en general, però amb propostes específiques per a escolars, joves, dones i altres. Són espais Fab labs, living labs, ateneus de fabricació, espais maker, etc. molt diversos entre ells (Medialab a l'Estruch de Sabadell, Citalab de Cornellà, Library Living Lab de Volpelleres a Sant Cugat, etc.)
- ✓ Alguns ajuntaments, en la seva agenda mensual sobre la programació cultural, dediquen una part a la difusió de les activitats de ciència i tecnologia: exposicions, tallers per a infants i per a adults, conferències, visites a instal·lacions científiques, etc. L'interès d'aquest tipus d'experiència és que

inclouen les activitats científiques amb normalitat i naturalitat a la mateixa agenda que les de les arts, el patrimoni o les festes i tradicions.

- ✓ Els dies o setmanes de la ciència afloren en alguns centres culturals i també educatius. Són espais pensats perquè el públic destinatari descobreixi la part més desconeguda, creativa i motivadora de la ciència. Són espais de divulgació de la ciència i en alguns casos de incentiu cap a la carrera científica (Setmana de la Ciència, Dia Internacional de la Nena i la Dona a la Ciència, Science Needs You de l'Associació Catalana per a la Divulgació Científica, etc.)
- ✓ Es creen programes de ciència ciutadana en els quals les persones interessades passen a ser agents actius de les accions que es duen a terme, tant a les ciutats com als espais naturals (BioBlitzBCN de recerca naturalista, Mosquito alert, Alerta Forestal plataforma vinculada al projecte Boscos Sans per a una Societat Saludable, Observadors del Mar de l'Institut de Ciències del Mar, etc.).
- ✓ Altres projectes vinculats a les universitats, instituts de recerca, parcs científics i tecnològics, parcs naturals, observatoris astronòmics, etc.

A l'annex 1 trobareu un llistat molt més complet de projectes orientats a abordar de manera transversal la cultura científico-tècnica des de l'àmbit de les polítiques culturals.

A l'hora d'avaluar els impactes d'aquestes iniciatives ens basarem sobretot en mesurar els avenços quantitius i qualitatius. Alguns indicadors són:

- ✓ Inclusió de línies de treball en la difusió de la cultura científico-tècnica en els plans estratègics de cultura o altres dels ajuntaments.
- ✓ Nombre d'ajuntaments que incorporen activitats científico-tècniques en els seus programes culturals habituals
- ✓ Nombre d'equipaments adreçats específicament a la divulgació de la cultura científico-tècnica.
- ✓ Canvis de percepció dels equips tècnics de cultura sobre la importància d'incloure la divulgació de la cultura científico-tècnica en les seves programacions culturals habituals.

- ✓ Resposta ciutadana a les propostes d'activitats científico-tècniques tant les de difusió (actitud més receptiva) com les d'acció ciutadana (actitud més activa).

2.1.2 Ampliant els agents: els actors invisibles que estan sota radar

En el nostre sistema de societat del benestar europeu continental, els agents socials del camp cultural (associacions, fundacions, empreses, professionals, persones a títol individual ja sigui de manera experta o voluntària, ...) busquen sovint el suport de les administracions públiques per dur a terme les seves intervencions. Aquest suport, parcial o total de la seva activitat, pot ser sota forma de subvenció, cessió de recursos, col·laboració genèrica, suport puntual, conveni, contractació o delegació de la gestió de serveis, etc. La part bona d'aquest sistema és que els agents socials tenen un suport per desenvolupar la seva feina, que beneficia al conjunt de la societat. La part negativa és que en alguns casos pot generar una excessiva dependència dels agents socials envers les administracions públiques que els sustenten.

Així, tant els agents creatius de les arts com les associacions o moltes de les empreses mantenen un lligam amb les administracions públiques. Això fa que aquesta relació, més fluïda a vegades i més confrontada en d'altres, sosté el contacte entre els agents culturals públics, socials i privats.

Des de fa un cert temps però, varen sorgir alguns col·lectius, generalment petits, constituït per joves, poc estructurats i jurídicament informals, amb un gran potencial creatiu i dinamitzador de sectors i territoris. Aquests agents, però, a diferència de molts altres, ja no tenen l'administració pública com un referent on buscar suports. Les retallades de les partides de les subvencions per part de molts ajuntaments ha accentuat aquest distanciament per part d'aquests grups. Per tant, ja no estan en contacte amb els tècnics municipals de cultura, ni figuren als directoris, ni ningú els acaba identificant del cert, sobretot perquè, sovint, són grups efímers que es fan i desfan en funció de l'acció a dur a terme.

La prioritat de les polítiques culturals públiques en relació als nous agents de la cultura és fer-los aflorar, multiplicant el seu potencial de cara a la societat. I per això cal recuperar la connectivitat, la interlocució i la confiança en l'administració pública. Tot i així, cal saber respectar la seva opció de viure al marge de les institucions formals.

Algunes respostes de les administracions públiques, bàsicament la local, s'han centrat en recuperar el vincle i la confiança amb aquests agents:

- Reconeixent-los inicialment com a interlocutors, encara que no estiguin legalment constituïts (abans es demanava a tothom que es constituís en associació i obtingués un CIF).
- Incorporant-los a les dinàmiques consultives i participatives, ja sigui en plataformes de coordinació i participació (consells de cultura, consells d'entitats o similars), ja sigui en un format més reduït i quasi individualitzat.
- Encarregant a aquests grups l'organització o la gestió d'algun servei o activitat cultural municipal.
- Facilitar la seva presència en els mitjans de difusió i comunicació municipals com són el web, l'agenda, les xarxes socials, plafons, etc.
- Mostrar interès per les seves activitats, visitant-les si cal, tot i acceptar la seva voluntat de viure al marge del sistema públic.

En aquests casos, no es tracta tant de desenvolupar projectes concrets sinó de posar en marxa actituds i nous aspectes relacionals.

A l'hora d'avaluar els impactes d'aquestes iniciatives ens basarem sobretot en mesurar els avenços quantitativs i qualitativs. Alguns indicadors són:

- Nombre de nous col·lectius, formals i informals, identificats com a agents culturals que, amb la seva dinàmica, enriqueixen i transformen la cultura i els territoris.
- Nombre de propostes i projectes dels nous col·lectius incorporades a les dinàmiques municipals, entenent-les com elements d'innovació social i cultural, sense, però, alterar, la seva idiosincràsia.
- Mesura de l'impacte sobre la societat que suposen les propostes dels nous col·lectius, per confirmar que, efectivament, es tradueixen a resultats observables.
- Mesura dels canvis que els nous col·lectius generen en les velles estructures de poder: partits, ajuntaments, ... per valorar l'efecte transformador sobre els agents culturals convencionals.

2.1.3 Ampliant els formats: l'era de les CO

Ha arribat un nou sistema de relació molt més col·laboratiu que els formats convencionals. En un sector, el cultural, cada cop més atomitzat (molts petits agents, petites iniciatives, petits recursos, ...) cal buscar la manera de compartir per optimitzar les relacions i els instruments.

Per això sorgeixen nous formats en l'era de les CO. Parlem del *coworking*, del cofinançament, del crowfundins, de la cooperació o la col·laboració, de les comunitats, del consum col·laboratiu, de la cogestió, etc.

Aquests nous formats tenen un component generacional marcat, formant part d'una nova i renovada manera de treballar i de relacionar-se. Busquen més la col·laboració entre particulars, professionals, institucions, etc. que l'enfrontament i la competència. I això, sobretot en el marc de crisis que obliga a optimitzar els recursos, abaratir els processos, reduir les inversions i aprofitar les sinèrgies, i tot això, per multiplicar els resultats.

Un segon aspecte és la cada cop més marcada especialització en la cadena de valor que obliga a que cada professional destini els seus esforços en un aspecte molt concret i a establir lligams de treball amb moltes altres persones que dominen els altres aspectes. La ja esmentada atomització dels agents privats ha comportat aquestes noves formes de relació.

La prioritat de les polítiques culturals públiques en relació als nous formats de relació i treball és facilitar que es puguin desenvolupar, tot adaptant-s'hi en la mesura de les necessitats i de les possibilitats de les pròpies institucions.

Algunes respostes de les administracions públiques, bàsicament la local, s'han centrat en reconèixer la seva existència i fomentar el seu desenvolupament:

- Facilitant o donant suport i visibilitat als espais de coworking on emprenedor/es, professionals independents o micropimes poden compartir espais de treball, mantenint cadascú el seu projecte i col·laborant quan es planteja el cas. L'espai facilita alguns serveis compartits: seu social o adreça postal, sales de reunió, impressora o fotocopiadora, magatzems, neteja o màquines de vending per citar alguns exemples. En el cas de la cultura aquesta visió del coworking es pot ampliar als espais de creació on cada artista disposa d'un espai propi però es

relaciona i dialoga cada dia amb les altres persones amb qui comparteix l'equipament, enriquint-se mútuament i definint possibles col·laboracions.

- Potenciant o donant suport al cofinançament dels projectes culturals sobretot quan sorgeixen d'iniciatives ciutadanes, associatives o de petites estructures professionals. Es tracta de plataformes de crowdfunding que mitjançant el micro-mecenatge generalment de particulars apleguen els fons suficients destinats a desenvolupar les activitats de qui promou els projectes. Qui dona no espera pràcticament res a canvi, és més un gest altruista o socialment responsable. Sovint, però, s'ofereixen petites contraprestacions depenent de les quantitats econòmiques aportades.
- Estimulant el consum col·laboratiu i responsable, una nova manera d'enfocar les relacions entre les persones, en el qual s'intercanvien serveis o bens mitjançant les xarxes socials i s'estableix un nou sistema de valorar-los. El consum ja no és vist com una relació personal, individual i unidireccional, sinó que agafa una dimensió compartida, comuna o grupal en al qual es busca el bé mutu de les persones i de la societat. Una forma prèvia ja existent eren els intercanvis de coneixements, els bancs del temps o el bookcrossing. En el camp cultural el consum col·laboratiu encara no ha agafat gaire volada però té camí per recórrer. Recentment ha sorgit els ateneus de creació (3 a la ciutat de Barcelona) on es duen a terme aquests projectes de l'economia col·laborativa³.
- Confiant la gestió d'alguns dels serveis culturals públics en organitzacions del teixit social (associacions, fundacions, cooperatives, petites empreses, etc.).

Només a tall d'exemple, algunes dels programes de referència són:

³ [Rachel Bostman](#) exposa que l'economia col·laborativa es resumeix en l'axioma de "allò que és meu és teu, a canvi d'una petita [contraprestació](#)".

- El programa “Cultura Viva”⁴, impulsat per l’Ajuntament de Barcelona, presenta els resultats de les recerques realitzades durant els últims dos anys i obre un debat al voltant de les seves principals aportacions al voltant de gestió comunitària, economies culturals, democràcia, innovació ciutadana i diversitat.
- “Coordenades”: Una nova economia per a una nova cultura: innovacions economicoculturals transformadores a la ciutat de Barcelona
- Xarxa de comunitats de memòria, vol donar suport a processos col·lectius de creació artística vinculats a la memòria de la ciutat, arrelats als territoris i a les comunitats que els impulsen.
- Hidra Cooperativa, formada per persones amb trajectòria i experiència en recerca crítica, avaluació de polítiques públiques i processos de formació i participació. Compten amb metodologies que provenen de la sociologia, l’economia política, l’antropologia i la ciència política. Gran part dels projectes de consultoria i recerca els desenvolupem en col·laboració amb altres entitats socials i polítiques igualment compromeses amb la transformació social.
- La xarxa Artibarrri de comunitats creatives pel canvi social, volem visibilitzar les diferents experiències que tenen a veure amb l’art com a eina de transformació social i interconnectar-les.

A l’hora d’avaluar els impactes d’aquestes iniciatives ens basarem sobretot en mesurar els avenços quantitius i qualitius. Alguns indicadors són:

- Nombre de projectes de caràcter públic que gestionen els agents socials, culturals i empresarials de caràcter local.
- Nombre de projectes culturals municipals que incorporen elements col·laboratius en els seus plantejaments.

⁴ <http://ajuntament.barcelona.cat/culturaviva/>

- Nombre de projectes ciutadans que obtenen, amb la col·laboració dels ajuntaments, finançament a partir de dinàmiques de crowdfunding.
- Increment, degut, sobretot als estímuls municipals, del percentatge de projectes i plataformes culturals en relació al total d'iniciatives en els espais de *coworking* en el municipi.
- Mesura dels canvis en els hàbits de creació, participació i consum culturals, en la mesura que incorporen aspectes de consum responsable.

2.1.4 Ampliant els espais: les fàbriques de creació

Són les “*estrelles*” del Pla Estratègic de Cultura de Barcelona de 2006 i d'altres plans de municipis sobretot metropolitans: les fàbriques de creació, com espais molt oberts, modulables i disponibles on les i els creador/es poden desenvolupar els seu potencial artístic. Generalment s'articulen per sectors (teatre, dansa, circ, arts visuals, etc.) tot i que hi ha tendència a treballar de manera transversal i complementària entre sectors.

Apareixen en un moment en el qual les funcions de formar el talent artístic i la seva exhibició en públic ja estaven assignades a les escoles de formació (conservatoris de música, instituts del teatre, escoles de dansa i circ, escoles de belles arts, etc.) o als equipaments ja coneguts de difusió de l'obra artística (teatres, auditoris, sales d'exposició, museus, cinemes, biblioteques, etc.). Quedava pendent la tercera pota de les polítiques culturals: com es pot donar suport a la creació i a la producció artístiques? Sempre s'havia deixat, de manera més organitzada o més espontània, espais a les creadores i als creadors perquè poguessin assajar, però faltava el concepte integral: l'entrenament, l'assaig, la producció i si cal la formació específica, tot en un sol espai i projecte.

En un primer moment sorgeixen espais de manera més espontània o més institucional destinats a fomentar la creació. Com que generalment ocupen antics espais fabrils de les grans ciutats, i pel seu caràcter creatiu i productiu, agafen el nom de fàbriques de creació, tot i que cada municipi acaba donant-li especificitats i noms diferents. Aquests espais donen una cabuda important a artistes i col·lectius que sovint treballen al marge dels circuits més convencionals. Poden fer propostes més arriscades, innovadores, minoritàries sense la pressió dels convencionalismes i l'obtenció de resultats que imposa el mercat.

Diversos municipis han desenvolupat fàbriques o espais de creació. Per citar-ne algunes:

A Barcelona

- ✓ Fabra i Coats, per a les arts escèniques, visual musicals i multimèdia.
- ✓ Ateneu Popular 9 Barris, per a les arts escèniques, circ, dansa vertical i música
- ✓ Hangar, per a les arts visuals, plàstiques, art sonor i multimèdia
- ✓ Graner, per a la dansa
- ✓ Central del Circ, per al circ
- ✓ La Caldera, per a la dansa contemporània i les arts escèniques
- ✓ L'Escocesa, per a les arts plàstiques i visuals
- ✓ La Seca, per a les arts escèniques i visuals
- ✓ Nau Ivanow, per a les arts escèniques
- ✓ Sala Becket / Obrador, per a la dramaturgia i les arts escèniques

A altres municipis

- ✓ L'Estruch, per a les arts en viu, teatre, dansa, circ, música, tecnologia, arts visuals i performances, a Sabadell
- ✓ Roca Umbert, per a la imatge, moviment, música, pensament, cultura popular, tecnologia i patrimoni, audiovisual, a Granollers.
- ✓ Can Xalant, per a la creació i el pensament contemporanis, a Mataró
- ✓ Altres centres públics, privats o associatius integrats a la Xarxa Prod.cat d'espais de producció i creació de Catalunya:
 - [Bòlit Centre d'Art Contemporani. Girona](#)
 - ACVic Centre d'Arts Contemporànies
 - BaumannLab
 - Cal Gras
 - Centre d'Art i Natura de Farrera
 - CeRCCa. Centre de recerca i creació Casamarles
 - Concèntrica-Espai d'Art Moritz
 - EINA / Espai barra de Ferro

- Experimentem amb l'ART / Espai EART
- Homesession
- IDENSITAT
- Jíwar Creació i Societat
- La Xina A.R.T
- Nau Còclea
- T Art Centre
- tallerBDN
- Telenoika
- TPK Art i Pensament Contemporani

A l'hora d'avaluar els impactes d'aquestes iniciatives ens basarem sobretot en mesurar els avenços quantitativs i qualitativs. Alguns indicadors són:

- Nombre de plans estratègics o programes de suport a la creació que contemplen l'impuls a aquests espais de creació i producció artística.
- Nombre de fàbriques de creació (o projectes i equipaments amb altres denominacions semblants) que es generen als municipis. En el cas dels petits municipis poden ser espais convencionals (teatres i centres culturals, entre d'altres) que agafen la funció de suport a la creació i la producció.
- Nombre d'artistes o grups/companyies que s'incorporen als projectes de les fàbriques de creació (creació, producció, formació, etc.).

2.1.5 Ampliant els públics: millorem l'accés de la societat a la cultura

Tots els estudis de públics acaben amb la mateixa conclusió: l'oferta cultural que s'emet des de les institucions públiques (i gran part de les privades segurament també) arriben a un determinat tipus de públic, però no a tothom, ni molt menys: molta gent no va mai al teatre, a un concert, a una exposició o llegeix un llibre a casa per citar només alguns exemples. I molta gent que sí que consumeix algunes d'aquestes, o altres, propostes culturals no ho fa amb les altres: hi ha gent apassionada pel teatre que no visita mai un

museu, per citar algun cas. Els anomenats “policonsumidors”⁵ de la cultura, o sigui aquella gent que va a tot arreu són, percentualment, molt pocs.

De fet, és natural que això passi: el concepte de cultura com un tot és un constructe que ens hem creat per agrupar allò que de fet són sectors, gustos, pràctiques i realitats personal, socials, professionals i mediàtiques molt diferents. Fent un paral·lelisme fàcil és com el concepte d'esport i que demanéssim a la gent aficionada a veure partits de waterpolo que també s'interessés per l'esgrima, al·legant que en el fons tots són esports.

L'esforç per ampliar els públics té 3 dimensions:

- Ampliar la freqüència de la gent que ja s'interessa per un determinat sector de la cultura. Es busca que la gent que ja consumeix, incrementi el seu consum. Per això s'utilitzen les eines de la promoció i el màrqueting convencionals: clubs d'amics o d'usuàri/es, abonaments de temporada, 2x1, les nits de ..., els dies o horaris gratuïts o especials, etc. Es parteix del fet que la gent ja està motivada i només cal incentivar l'increment del consum.
- Aconseguir que la gent que s'interessa per algun sector de la cultura ho faci també per un altre. Per això es busca un nou públic en sectors afins, sabent que és més fàcil fer el pas d'un sector a un altre. Per exemple, si fem una exposició sobre caràtules històriques o artístiques de discs de vinil, sabem que amants de la música que mai solen anar a veure exposicions hi vindran. Es tracta de buscar una motivació comú, en aquest cas la música sota dos formats diferents: els concerts de música i les exposicions d'art. Generalment es treballa amb públics que ja mostren una sensibilitat cap a alguna de les expressions de les arts, el patrimoni, la cultura tradicional i popular, etc.
- Aconseguir que gent que no mostra d'entrada cap interès especial per cap o quasi cap sector cultural institucionalitzat es motivi per fer el pas endavant i

⁵ És un terme associat al consum de drogues però s'entén i s'estén també a altres tipus de consum, el cultural, per exemple. Col·loquialment, són aquelles persones “que te les trobes a tot arreu”.

comenci a esdevenir consumidora. Es tracta d'una feina molt més basada en la pedagogia i la sensibilitat que en la comunicació i el màrqueting. Cal buscar allò que fa de detonant d'aquest petit i modest interès inicial. Sol funcionar millor amb equipaments de proximitat: la biblioteca o el centre cultural del barri, per la major facilitat d'accés: espai, gratuïtat, tipus d'activitat, etc.

Darrerament s'han incorporat dues noves visions al tema dels nous públics:

- Un enfocament més crític del tema diu que aquesta mirada cap als nous públics sempre es planteja des de les institucions que programen propostes convencionals per a públics convencionals: gent de classe mitja, mitja-alta que consumeix activitats culturals més exigents, arribant a tenir un to elitista: òpera, concerts de música clàssica, teatre, dansa contemporània, exposicions d'art, etc. Les pràctiques culturals més populars no es contemplen en les estadístiques de consum cultural i, per tant, semblaria que les classes més populars, no estarien interessades pel tema cultural.
- Una segona visió vol anar més enllà del simple consum cultural i amplia el treball amb els nous públics tant a la participació associativa i en altres esferes de la vida social i cultural, com observar la importància de les pràctiques amateurs. Cal, així, promoure no només l'assistència a concerts o la lectura de llibres sinó l'estudi i la pràctica musical o l'escriptura literària amateur.

La prioritat de les polítiques culturals públiques en relació als nous públics és desenvolupar tot tipus d'estratègies (educatives, comunicatives, de màrqueting i altres) per tal d'atraure aquests públics a la cultura.

Algunes respostes de les administracions públiques, bàsicament la local, s'han centrat en projectes i programes generals:

- **Anem al Teatre**⁶

⁶ <https://www.diba.cat/web/anemalteatre>

És un programa organitzat per la Diputació de Barcelona, en col·laboració amb els ajuntaments, que ofereix espectacles d'arts escèniques i musicals als alumnes d'educació infantil, primària, secundària, batxillerat i cicles formatius. El programa té 22 anys d'experiència i ha arribat a prop de 80.000 espectadors anuals.

La programació destaca per la qualitat artística i idoneïtat pedagògica de les obres. Una comissió d'experts selecciona les propostes escèniques i musicals més adients per a cada nivell educatiu. Totes tenen la seva corresponent guia didàctica.

Es limita l'aforament dels espais escènics per tal que els espectacles es puguin gaudir en condicions òptimes.

➤ **Apropa Cultura**⁷

És un programa promogut per les institucions culturals catalanes que es desenvolupa en teatres, auditoris, espais singulars, festivals i museus de Catalunya, de lleure cultural inclusiu per a les entitats socials.

Treballa per fer possible, entre totes i tots, l'accessibilitat als principals equipaments culturals, fomentant l'accés de totes les persones a la cultura i a l'oci inclusiu.

Globalment, promou la transformació social a partir de la cultura i defensa una comunitat inclusiva capaç de crear condicions adequades a les necessitats de totes les persones.

Actualment, més de 90 equipaments culturals ofereixen la seva programació habitual a través de la plataforma Apropa Cultura. Més de 1.800 entitats i serveis socials de Catalunya estan registrats al programa i poden gaudir de l'oferta cultural.

➤ **ArGO!nautes**⁸

És un programa dels departaments de Cultura i Ensenyament de la Generalitat de Catalunya, a través de l'Agència Catalana de Patrimoni Cultural, amb l'objectiu de garantir als infants i adolescents en risc d'exclusió que estudien en escoles i instituts d'alta complexitat el seu accés al patrimoni cultural català. L'acció principal és oferir desplaçaments gratuïts per arribar als espais culturals.

⁷ <https://www.apropacultura.cat/>

⁸ <http://culturaeducacio.gencat.cat/argonautes/>

➤ **Equipaments culturals i programes específics amb persones amb Trastorn de l'Espectre Autista i Asperger:**

- El Gran Teatre del Liceu edita unes guies que pretenen ser una eina perquè les persones amb Trastorn de l'Espectre Autista puguin millorar l'experiència de venir al Teatre.
- Cinemes Filmax Gran Via 2 i l'Associació Aprenem duen a terme 'Cine per a tothom' que adapta una sala de cinema a les necessitats de les persones amb TEA en un passí obert a tothom.
- El Niu de Ciència al Museu de Ciències Naturals, espai especialment pensat per a que els infants puguin explorar de manera autònoma, on els sentits, la curiositat i les preguntes que els sorgeixen, els porten a iniciar camins de recerca sobre el món natural que els envolta
- Projecte Guia'm pel Monestir, Ajuntament de Sant Cugat del Vallès. Visites guiades a càrrec de persones amb síndrome d'Asperger.

A l'hora d'avaluar els impactes d'aquestes iniciatives ens basarem sobretot en mesurar els avenços quantitativs i qualitativs. Alguns indicadors són:

- Nombre de persones a les activitats culturals programades.
- Nombre de persones que venen per primera vegada a les activitats programades, sobretot de col·lectius més vulnerables o distants del fet cultural.
- Nombre de persones que recomanen les activitats programades a altres persones, sobretot del perfil que no acostuma a participar d'aquestes.
- Nombre d'institucions (educatives socials, culturals, altres) que participen dels programes i accions encaminades a generar nous públics.
- Nombre de persones que s'associen entre elles o a entitats ja configurades.
- Nombre de persones que s'inscriuen a les institucions formatives en els diferents sectors de la cultura: escoles de música, arts visuals, teatre, escriptura, etc.

- Nombre de persones que s'inicien a la pràctica artística amateur ja sigui individualment o de manera agrupada (tocar un instrument musical, cantar, fer teatre, ballar, escriure, etc.).

De manera transversal a aquests indicadors, caldrà afegir els indicadors referents als col·lectius vulnerables per assegurar que també participen de l'increment d'agents protagonistes i de públics al conjunt de la vida cultural.

2.1.6 Ampliant els impactes: la cultura com a factor de cohesió social

No és cap novetat en tant que objectiu però sí en quant als instruments que s'utilitzen per assolir-lo. En societats canviants, cada cop més diverses, amb dificultats manifestes de gestionar la convivència, amb conflictes en alguns casos, amb agents que fan de la diversitat un problema, etc. a la cultura se li demana que faci un paper de nexa entre les persones i entre les comunitats.

S'ha comprovat que la cultura pot ser un gran factor d'exclusió cap a la persona que és diferent, però també que pot ser un gran factor de relació positiva entre nosaltres. La compressió i l'acceptació de l'altre passa, en molts casos, per conèixer, entendre i valorar la seva cultura.

Així, des dels municipis, espais de convivència quotidiana, s'ha buscat aquesta cohesió de la comunitat que va més enllà de la simple integració.

Plans, programes específics i projectes culturals han ajudat a treballar a fons aquesta via. En aquest esforç moltes associacions també s'han posat al costat, i en alguns casos davant, dels ajuntaments.

La prioritat de les polítiques culturals públiques en relació a la funció cohesionadora de la cultura és aconseguir normalitzar les situacions de convivència per a què l'origen de les persones i les comunitats no sigui un factor discriminatori o dificultós, sinó, ans al contrari, un factor d'enriquiment mutu.

Algunes respostes de les administracions públiques, bàsicament la local, s'han centrat en:

- Els cicle festiu. És l'espai de socialització per excel·lència d'una comunitat si se sap treballar bé la interrelació entre persones i entre col·lectius..
- La cultura tradicional i popular. Són moments de micro-convivència, de passió intensament compartida, d'arrelament al barri i, per tant, d'integració plena.

- La biblioteca. És, segurament, l'equipament cultural on més es pot treballar la cohesió social, per la proximitat i la implantació territorial, per la facilitat d'accés, per la gratuïtat, pels serveis, pel personal professional i sensible, per les múltiples i diverses propostes d'activitat, etc.
- Els centres culturals de proximitat. És un espai de convivència per definició, depenent molt del tipus d'activitat que s'hi faci.
- Els museus. Han mostrat la part més arrelada al territori com a espai de reflexió i debat sobre la identitat socialment plural, històricament canviant i enriquidora mútuament.
- Les activitats artístiques lligades a la pràctica amateur. Sobretot les que són de caràcter col·lectiu on diferents persones amb orígens diversos poden compartir i posar en comú les seves inquietuds creatives. Pot ser un grup de músiques urbanes, de grafiti, de circ o de cuines del món.

Fent un pas més en la direcció de la cohesió social, destaca el paper que poden tenir les associacions culturals com agents promotors de la integració de les noves veïnes i veïns en les seves activitats, les seves seus i les seves entitats. En molts casos, la seva implantació, arrelament, sensibilitat i agilitat pot fer més que un programa municipal. No cal dir que quan ajuntament i entitats col·laboren alhora ajuntant esforços, mitjans i objectius els resultats solen ser força més positius.

A l'hora d'avaluar els impactes d'aquestes iniciatives ens basarem sobretot en mesurar els avenços quantitius i qualitius. Alguns casos són:

- Nombre d'entitats, col·lectius i persones afincades al municipi involucrades en els projectes, comparant aquest indicador any rere any.
- Nombre de persones i col·lectius de les diverses comunitats de nova arribada participants en els projectes específics.
- Nombre de persones de les noves comunitats que s'incorporen als programes com agents acollidors.
- Percentatge de persones i col·lectius de les diverses comunitats de nova arribada que participen de la vida cultural general, arribant el més aviat i a prop

possible a representar els mateixos percentatges que en el conjunt de la comunitat.

- Nombre de persones i col·lectius de les diverses comunitats de nova arribada que s'incorporen a les entitats culturals però també altres (socials, esportives, etc.) del municipi.
- Nombre de persones del conjunt del municipi que s'interessen i participen de les activitats culturals pròpies de les comunitats de nova arribada.

2.2 Resum executiu

La **trajectòria de les polítiques culturals** és un reflex de la societat i aquestes evolucionen en la mesura que ho fa aquesta. Però, sovint, se'ls demana que vagin un pas per endavant i s'anticipin, prevegin i preparin les condicions per accelerar o atenuar els canvis que s'esdevenen.

Alhora, és a nivell local on les polítiques culturals tenen un impacte més directe sobre la ciutadania, afectant els cicles vitals de les persones, les seves inquietuds, els seus anhels i les seves aspiracions.

És així com les polítiques culturals han evolucionat, potser més que ho han fet altres polítiques de la societat (educatives, de salut, socials, esportives, ...), passant per tot un seguit d'estadis en els últims 30-40 anys, que van de l'efervescència militant i alliberadora dels anys 80 a la funció cohesionadora de la societat actual, passant per les etapes més abocades en els processos artístics o en el desenvolupament de la memòria.

Fent un retrospectiva de sector, mentre altres sectors han canviat totalment el seu model general, des de la gestió de la cultura i les polítiques culturals ha calgut inventar un model que era pràcticament inexistent en els conceptes que fem servir avui en dia. No és que hagi canviat molt, és que, senzillament, no n'hi havia: la política cultural era inexistent com a tal.

Pel camí han aparegut **nous reptes** que les polítiques culturals han hagut d'incorporar, atesos els canvis sociodemogràfics, institucionals, professionals, sectorials, de creació, de públics, etc. Tot ha canviat i les intervencions de la gestió culturals s'han hagut d'adaptar i, quan ha calgut, promoure, a les transformacions globals.

En aquest nou període de les polítiques culturals, sobretot locals a Catalunya, es presenten algunes **respostes als reptes plantejats**:

- S'amplien horitzons de la cultura amb nous sectors de treball, entre ells destaca la divulgació científico-tècnica en un sentit ben ampli.
- S'amplien els agents amb un conjunt de moviments i col·lectius sovint petits, conscienciats, dinàmics i efímers que ja no busquen el recer dels ajuntaments pel seu funcionament.
- S'amplien els formats amb noves maneres d'intervenir des de l'òrbita col·laborativa, cofinançada, comunitàries o cogestionades.

- S'amplien els espais amb una consideració especial a l'acte creatiu en tots els sectors de la cultura. La simple difusió deixa de ser l'únic eix de tota programació.
- S'amplien els públics amb una visió més centrada en l'accés a la cultura com a dret de la persona i amb la voluntat manifesta d'arribar a nous públics, i no tant com un simple increment numèric de consumidors.
- S'amplien els impactes amb una responsabilitat demandada a la cultura de contribuir, i de fer-ho amb escreix, a la cohesió de la societat enfocant la diversitat cultural com un actiu que ens enriqueix com a comunitat.

3 BIBLIOGRAFIA

Ajuntament de Barcelona. 2006. *Pla Estratègic de Cultura de Barcelona*. (Barcelona).

Generalitat de Catalunya, Consell Nacional de la Cultura i de les Arts, 2018, *La dimensió social de la cultura. Estat de la cultura i de els arts 06_2018* (Barcelona)

Generalitat de Catalunya, Consell Nacional de la Cultura i de les Arts, 2018, *La participació cultural a Catalunya 2013 – 2016*, (Barcelona)

4 ANNEX: EQUIPAMENTS I PROGRAMES DE DIVULGACIÓ DE LA CULTURA CIENTÍFICA I TECNOLÒGICA

4.1 Iniciatives amb més o menys grau de participació de les administracions locals

- ✓ Museus de ciències

Museu de Ciències Naturals de Barcelona ([Web](#))

Museu de Ciències Naturals La Tela de Granollers ([Web](#))

Museu de les Matemàtiques de Cornellà ([Web](#))

Sistema territorial del Museu Nacional de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya ([Web](#))

Zoo de Barcelona ([Web](#))

- ✓ Centres culturals, acadèmies científiques

Centre de Cultura Contemporània de Barcelona (CCCB) ([Web](#))

Institut d'Estudis Catalans (IEC) ([Web](#))

Ateneu Barcelonès (secció de ciències i tecnologia) ([Web](#))

RACAB (Reial Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona) ([Web](#))

Barcelona Knowledge Hub – Academia Europaea ([Web](#))

- ✓ Biblioteques

Programa Bibliolab (Xarxa de Biblioteques de la Diputació de Barcelona) ([Web](#))

Programes 'Temps de Matemàtiques' i 'Temps de Minerals i Roques' a la Biblioteca

Ateneu Les Bases (Manresa) ([Web](#))

Visions de Ciència a la Biblioteca Sagrada Família (Barcelona) ([Web](#))

- ✓ Centres cívics

Pessics de Ciència al Centre Cultural Sant Josep de L'Hospitalet de Llobregat) ([Web](#))

Programes d'activitats 'Temps de Matemàtiques' i 'Temps de Minerals i Roques' ([Web](#))

Tallers de ciència a la Casa Golferich (Barcelona) ([Web](#))

Conferències sobre bioètica al Centre Cívic Urgell (Barcelona) ([Web](#))

Cafès científics a la Casa Orlandai (juntament amb la Fundació Ciència i Societat) ([Web](#))

Cafès científics a la Unió Excursionista de Sabadell (amb la participació de Institut Català de Paleontologia Miquel Crusafont, entre d'altres entitats) ([Web](#))

- ✓ Fab labs, living labs, ateneus de fabricació, espais maker

Citilab (Cornellà) ([Web](#))

Library Living Lab de Volpelleres (Sant Cugat del Vallès) ([Web](#))

Laboratori de Fabricació Can Xic (Viladecans) ([Web](#))

Fàbriques de Creació de Barcelona ([Web](#))

Ateneus de Fabricació ([Web](#))

✓ Ciència i educació

Mart XXI: és possible una colònia humana a Mart? (UPC. Campus del Baix Llobregat, Diputació de Barcelona, diversos ajuntaments del Baix Llobregat) ([Web](#))

Programa de Ciència de ICUB (Ajuntament de Barcelona) ([Web](#))

Escolab, programa d'activitats científiques per a l'alumnat d'ESO, de batxillerat i de cicles formatius (Ajuntament de Barcelona) ([Web](#))

✓ Ciència ciutadana

BioBlitzBCN (recerca naturalista) ([Web](#))

Mosquito alert ([Web](#))

Alerta Forestal, plataforma de ciència ciutadana vinculada al projecte Boscos Sans per a una Societat Saludable ([Web](#))

Observadors del Mar (Institut de Ciències del Mar ICM) ([Web](#))

✓ Esdeveniments

Setmana de la Ciència ([Web](#))

Dia Internacional de la Nena i la Dona a la Ciència ([Web](#))

Science Needs You a Figueres ([Web](#))

Mobile Week Barcelona (Mobile World Capital) ([Web](#))

✓ Universitats (Unitats de divulgació científica)

La UB Divulga ([Web](#))

UAB Divulga ([Web](#))

Uvic U-Divulga ([Web](#))

Umanresa – Lab 0_6 (Centre de descoberta, recerca i documentació per a l'educació científica a les primeres edats) ([Web](#))

✓ Centres de recerca

[Centres CERCA](#) i [centres CSIC](#) a Catalunya

La majoria compten amb departaments de divulgació científica i desenvolupen projectes molt diversos i activitats per a escolars i per a la ciutadania en general.

Alguns exemples:

Institut de Recerca Biomèdica (IRB) – Divulgació ([Web](#))

Institut Català de Nanociència i Nanotecnologia (ICN2) – Divulgació ([Web](#))

ICFO – Divulgació ([Web](#))

Centre de Regulació Genòmica – Ciència i societat ([Web](#))

Institut Català de Paleoecologia Humana i Evolució Social (IPHES) – Divulgació ([Web](#))

Living Lab de Salut de l'IrsiCaixa (l'Institut de Recerca de la Sida) ([Web](#))

Institut de Ciències del Mar – ICM Divulga ([Web](#))

✓ Parcs Científics i Tecnològics

Parc Tecnològic Barcelona Activa ([Web](#))

22@Barcelona ([Web](#))

TecnoCampus Mataró-Maresme ([Web](#))

Parc Tecnològic del Vallès ([Web](#))

b_TEC Barcelona Innovació Tecnològica ([Web](#))

Parc del Síncrotró Alba ([Web](#))

Parc Científic i Tecnològic de Terrassa Orbital 40 ([Web](#))

✓ Parcs Naturals i equipaments mediambientals

Xarxa de Parcs Naturals Diputació de Barcelona ([Web](#))

Xarxa de Parcs Naturals de Catalunya ([Web](#))

Jugateques ambientals de l'Àrea Metropolitana de Barcelona ([Web](#))

Escola de la Natura de Parets del Vallès ([Web](#))

✓ Astronomia

Agrupació Astronòmica de Sabadell ([Web](#))

Parc Astronòmic Montsec (Àger, Lleida) ([Web](#))

Observatori Astronòmic Albanyà (Girona) ([Web](#))

Observatori Astronòmic del Garraf ([Web](#))

Observatori Astronòmic de les Gavarres (Girona) ([Web](#))

✓ Ampliació de públics

Cultura i Alzheimer (Museu Episcopal de Vic, Ajuntament de Vic, CCCB) ([Web](#))

Projecte Encreuaments - Laboratori de creació amb usuaris dels serveis d'inserció de salut mental (Sala Beckett, Fundació Joia, Ajuntament de Barcelona) ([Web](#))

- ✓ Mitjans de comunicació

Programes de divulgació científica a les televisions, ràdios, suplementes de ciència als diaris (per exemple, Deuwatts, programa de divulgació científica a Betevé) ([Web](#))

4.2 Iniciatives impulsades per altres agents

Però les destaco perquè desenvolupen i subvencionen programes i projectes amb un important impacte en el territori i sovint compten també amb la participació o col·laboració de les administracions locals.

Fundació Catalana per a la Recerca i la Innovació (FCRI) ([Web](#))

Fundación Española para la Ciencia y la Tecnología (FECYT) ([Web](#))

Fundació Bancària La Caixa

Obra Social La Caixa – Ciència ([Web](#))

Cosmocaixa ([Web](#))

Fundació Catalunya La Pedrera

Programa Bojos per la Ciència ([Web](#))